

בעלון זה מביאים מאמר נוסף מתוך עיני ישראל ח"ג שעדיין בכת"י. נתבארו בו הרבה יסודות בפנימיות דרכי הגאולה ודרכי שמים, ועבודתנו לעת הזאת.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הריני להודיע לקוראי העלון על נישואי בתי שתחי' עם החתן המפואר הר"ר יצחק וייס נ"י אור ליום ג' ט' שבט באולמי כליל מלכות בני ברק [רח' שלמה המלך] אשמח לראותכם משתתפים בשמחתנו.

נודעתי להם", ופירש"י לאבות הק' נגליתי בשם א-ל ש-די, אבל לא ניכרתי להם במדה אמיתית שלי, שעליה נקרא שמי הויה, שהרי הבטחתים ולא קיימתים עכ"ד,

כלומר ההנהגה עם האבות היתה בשם "א-ל ש-די", שהוא שידוד מערכות הטבע, דבעצם "מעשה בראשית" נאמר שם זה, כמ"ש בגמ' (חגיגה י"ב) דהעולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו הקב"ה ואמר לו "די", הרי דשם זה שייך לעצם ההנהגה הטבעית של העולם, אמנם בגאולת מצרים צריך להתגלות שמו המיוחד שם הויה, שהוא מהוה כל הוה ואין שום מציאות זולתו.

אמנם הגם שעיקר היעוד של גאולת מצרים הוא גילוי שם הויה, אבל היו בו באמת שני שלבים של גילויים, השלב הראשון הנהגת "א-ל ש-די", והשני הנהגת "הויה", כי באמת שמות אלו אינם שונים במהותם [כמו "הויה ואלקים" שהם חסד ודין], כי שניהם מורים על היותו כל יכול, אלא שהם מבטאים ב' מדרגות של גילוי זה, "א-ל ש-די" מורה רק על היותו שליט על כחות הטבע לשדד אותן כרצונו, ובתוך מערכה זו יש לו יכולת בלי מצרים, ושם הויה מורה על היותו כל יכול ללא שום גבול, שיכול לברוא חדשות ממש, והוא ההוראה על אמיתותו ית', וכאמור ב' גילויים אלו נתגלו ביצי"מ, והם באמת שני שלבים של תהליך אחד כמש"כ.

ט' המכות הראשונות היו בעצם במהלך של "א-ל ש-די", ששידד הקב"ה את כל מערכות הטבע – שמים וארץ ואויר – לפי רצונו, והתברר היותו "כל יכול" בתוך מסגרת הטבע, ובמכת בכורות התחיל הגילוי האמיתי של הויה כמש"כ "ועברתי בארץ מצרים", אני ולא מלאך ולא שרף, אני הויה ולא אחר.

ובאמת עצם הגאולה והיציאה מעבדות לחרות, היתה יכולה להיות במהלך ההנהגה של "א-ל ש-די",

שלבי הגאולה הראשונה והאחרונה

א. ענין הכבוד בקרי"ס, אני ה"א ביצי"מ

בקריעת ים סוף נאמר "וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריכם, ואכבדה בפרעה ובכל חילו" (שמות י"ד ד'), וכן לקמן (פסוק י"ז) "ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו", ושוב (בפסוק י"ח) "וידעו מצרים כי אני ה', בהכבדי בפרעה" וגו', הנה הודגש כאן שוב ושוב שיהא גילוי של "כבוד", ויש לשאול האם האותות המופלאות שעשה הקב"ה ביצי"מ ובהם הראה את כחו ושליטתו המוחלטת בשמים ובארץ ובאוויר, לא היה גילוי "כבוד"?

בפרשת ציצית נאמר "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', אני ה' אלקיכם", ועמדו חז"ל בספרי (הובא ברש"י שם) על כפילות הדברים, ופירשו כך, הראשון הוא כפשוטו שתקיימו מצוותי ותקבלו שכר, והשני הוא, שבאם יבעטו ח"ו לומר אין אנו עושים ומקבלים שכר, ע"ז נאמר שוב "אני ה' אלקיכם" דבעל כרחכם אני מלככם, וכן הוא אומר אם לא ביד חזקה ובחומה שפוכה אמלוך עליכם עכ"ד, והנה ממה שהוזכרו שני ענינים אלו ב"אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מבואר מכך דביצי"מ גופא היו שני גילויים אלו, היינו על מנת לקבל שכר ובעל כרחכם אני מלככם. וצריך לבאר הענין.

ב. ב' קיצין באחרית הימים

ידוע הגאולה לעת"ל היא באמת "ענף" מן הגאולה הראשונה ביצי"מ, כמש"כ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז' ט"ו), ולכן מתוך ליבון הדברים בגאולה האחרונה נשכיל להבין את מהלכי ההנהגה ביציאת מצרים כי מ"הענף" נוכל להבין את המהלכים שהיו "בשורש".

והנה בסוף דניאל נאמרו שני מקראות על קץ הגאולה "ומעת הוסר התמיד ולתת שקו שומם, ימים אלף מאתים ותשעים" (י"ב י"א), ושוב נאמר "אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה" (שם י"ב), מבואר כאן שני קיצין, בהפרש של ארבעים וחמש שנה ביניהם, וצ"ב מה פשר שני זמנים הללו, וכבר עמדו המפרשים בזה, ונציע אף אנו מהלך בעזה"ת. ומתוך הדברים יתבארו בס"ד שני שלבי הגאולה ביציאת מצרים.

ג. ב' שלבים ביצי"מ – גילוי ש-די והויה

"וארא אל אברהם וגו' בא-ל ש-די, ושמי הויה לא

שישבור זרועו של פרעה, וישפיל גאים ויגביה שפלים, ויפדה את עמו לחרות, אבל תכלית היציאה היתה גילוי אמיתת יחודו במתן תורה כמש"כ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ובמ"ת נפתחו כל הרקיעים, וראו את אמיתת יחודו ש"אין עוד מלבדו", והוא כל יכול בהחלט, בלי שום מונע ומעכב כלל.

זהו באמת העומק של עצם ה"מתן תורה", כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה (הרמב"ן בהקדמתו לבראשית) וכן למדו חז"ל (ברכות כ"א) את המקור לברכת התורה מן הפסוק (האזינו) "כי שם הויה אקרא הבו גודל לאלקינו", יעו"ש בפ"י המהרש"א.

ד. קץ שנים וקץ דורות

ובזה נבוא לביאור שני הקיצין האמורים בדניאל, דהנה איתא במתני' (ספ"ד דעדיות) האב זוכה לבן וכו', ובשנים, ובמספר הדורות לפניו, והוא הקץ, שנאמר קורא הדורות מראש, אע"פ שנאמר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה, ונאמר ודור רביעי ישובו הנה עכ"ל המשנה, ופ"י הראב"ד שם בזה"ל ואני תמה למה הוא נותן שני קיצים, בשנים ובדורות וכו', ונראה לי וכו' אע"פ שנותן קץ לגלויות ישראל ולשעבוד שלהם "בשנים", מ"מ לענין הטובות והנחמות האמורות להם, "במספר הדורות" הוא תולה וכו', וכן היה בשעבוד מצרים אע"פ שנגאלו בסוף ד' מאות שנה, לא שבו לשבת בארץ עד דורו של יהושע וכו' עכ"ל, הובא בתוס' שאנץ שם יעו"ש בארוכה.

שני שלבים אלו הם שני המהלכים הנ"ל, עצם הפסקת שעבוד-מלכויות וצרות הגלות, זה יתכן ע"י הנהגת "א-ל ש-די", שישדד מערכות העולם לטובתן של ישראל, אבל הלא תכלית הגאולה העתידה הוא "למען דעת כל עמי הארץ כי הויה הוא האלקים אין עוד", והרבה מקראות כיוצ"ב, וזהו "שלב שני", שיגלה השי"ת את יחודו ית', בביטול מציאות כל הכחות שבעולם.

והן הן ב' הקיצין האמורים בדניאל, הראשון הוא הפסק השעבוד וכובד הגלות, ולא נגלה עדיין יחודו ית' בעליל, ורק אפשר להכיר מתוך סיבובי המאורעות המופלאים, שהוא ית' משדד את המערכות, להושיע את בניו משעבוד הגלות, והקץ השני הוא גילוי אמיתת יחודו, "ואשרי המחכה ויגיע לימים" אלו.

ה. שני שלבי הגאולה

נרחיב בעז"ה בביאור שלבי הגאולה, והדברים יסודיים בהשקפת התורה על דרכי ההנהגה העליונה עם כלל ישראל בתקופות האחרונות, וכן יתבאר בס"ד מש"כ הראב"ד שהשלב הראשון תלוי ב"שנים" והשני ב"דורות".

הנה איתא במגילה י"א א' "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו'", לא מאסתים בימי כשדים

שהעמדתי להם דניאל וכו', ולא געלתים בימי יונים שהעמדתי וכו', לכלותם בימי המן שהעמדתי וכו', להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם רבי וחכמי דורות, אני ה' אלקיהם בימי גוג ומגוג וכו' [יעו"ש דקדוק הלשון]. פירוש הדברים שבסוף הגלות יגיע זמן, שבציבור הכללי תהיה פריקת עול בהיקף נורא, שזהו תכונתו של "גוג" המתייצב על ה' ועל משיחו, ולכן "בית רבי וחכמי דורות" לא יהיו משקל נגדי ליתן זכות קיום לעולם, אמנם בכל זאת יתקיים העולם, מפני הנהגת "אני ה' אלקיהם", שכביכול הוא ית' צריך אותנו להביא את יעוד אחרית הימים שיתגלה שמו ית' בעולם.

זה מה שאירע לכלל ישראל בשנות הזעם ת"ש – תש"ה, שהצוררים ימ"ש גזרו כליה ח"ו על שונאיהן של ישראל, ואלפי רבבות נטבחו ונהרגו במיתות משונות רח"ל, ולולי רחמיו העצומים לא היה נשאר ח"ו משונאיהן של ישראל שריד ופליט, וזהו משום שבציבור הכללי התפתחה שיטה של "עקירת תורה", לא סתם עבריות, וע"כ לא היה בכח לומדי התורה להעמיד משקל של זכות קיום כנגדן, וכללות הדור הוגדר דור ש"כולו חייב", דעל אף שהיו הרבה גדולי תורה ויראה זיע"א, אבל העולם נידון ע"פ רובו, ומה שנשאר שארית הפלטה, היה ע"י "אני ה' אלקיהם", שמקיים את עם ישראל למען שמו ית'.

וכזאת מצאנו בפירושו של הגר"א ז"ל על מס' מגילה דמה שמרדכי הצדיק היה בטוח בישועה – "רווח והצלה יעמוד ליהודים", היה משום שאחז"ל (תענית ה' ב') יעקב אבינו לא מת שנאמר "ואתה על תירא עבדי יעקב וגו', ואת זרעך מארץ שבים", מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ואם תהיה כליה ח"ו של זרעו של יעקב, אף הוא לא יהא בחיים, וזה לא יתכן דיעקב אבינו היה אחוז במדת האמת, שענינו "קיום נצחי", [היפך ה"כזב" שהוא דבר הנפסק כמו מים המכזבין בפ"ח בפרה] עכ"ד.

ביאורו כנ"ל דאע"פ שמצד המעשים של הציבור באותו הדור לא היתה להם זכות קיום, "ונתחייבו שונאיהן של ישראל כליה" [עיין מגילה י"ב א'], אבל מפני היותו ית' "אלקי יעקב", שהוא מציאות קיים על דבר קיים, [כי מדתו של יעקב אמת וקיום נצחי], ע"כ מובטחת ישועתן למען שמו ית', שהוא צריך להם כביכול. ו

במהלך זה של גילוי "אני ה' אלקיהם" ישנם ב' שלבים, פסיקת שעבוד, ותכלית הגאולה, הראשון – במהלך של "א-ל ש-די", והשני – במהלך של הויה כפי שנבאר בעז"ה בשבוע הבא.

שלבי הגאולה הראשונה והאחרונה

[המשך מאמר הקודם]

בעלון זה את המשכו של המאמר שהובא שבוע שעבר. כמו כן חוזרים להביא חליפת מכתבים עם הגה"צ ר' שלמה וולבה ז"ל

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נאל לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

שהם עבדים נאמנים אליו בכל מצב, ואז יחיל שמו עליהם ויושיעם למען שמו, והן דברי חז"ל (מגילה) הנ"ל "אני ה' אלקיהם" – בימי גוג, דלעומת הביור של עם ישראל באורך הגלות שהם "עבדיו", יחיל עליהם אלוקותו, ויתנהג עמם בהנהגת "אני ה' אלקיהם". והיסוד הג' שהיושעה היא ע"י בנין קומת האדם מחדש, דהוא המכיר את קונו, והוא המרכבה לגילוי כבוד שמים. ובמהלך ההנהגה "למען שמו", ישנם ב' שלבים המבוארים בד' הראב"ד והר"ש [שהובאו בחלק הראשון של המאמר], ראשיתו, "הפסק השעבוד" של הגלות, וזה תלוי ב"שנים", והוא סוד פשר ההנהגה המופלאה עמנו כיום הזה, דהלא אנו יודעים מיעוט ערכינו, שאין אנו טובים מאבותינו בתורה ויראה וכל מדה טובה, ואעפ"כ לא עמד זכותם למנוע את הגזרה האיומה ביום זעם ה' לפני 65 שנה [א.ה בזמן כתיבת המאמר היה זה הזמן], אלא שההנהגה היא בהילוכים של "למען שמו", שכביכול הוא ית' צריך אותנו לגלות שמו בעולם, אמנם אינו בגדר גאולה כלל, כי עדיין שרויים בחושך והסתר פנים, והרע שולט בעולם, ואין כאן אלא הפסקת השעבוד, שהוא הקץ הראשון המדובר בדניאל, והוא השלב הראשון התלוי ב"שנים" כנ"ל, והוא רק הנהגת אל-שד"י, שמסדר את מערכת הטבע כרצונו לטובתם של ישראל. אמנם הגאולה האמיתית הוא השלב השני, שיתגלה שמו המיוחד הויה, השולל כל מציאות זולתו, ויתבטלו כחות הרע מן העולם, ויגמר בנין האדם בשלמות, והיות שמדובר על בנין קומת האדם, תלוי דוקא בדורות, וכמש"כ הראב"ד והר"ש דהגאולה האמיתית וקיום כל יעודי הנחמות תלוי ב"דורות".

ז. בירור ה"עבדות" המוכרחת בקרי"ס – בע"כ אני מלככם

מדרכי ההנהגה העליונה בגאולה האחרונה, נלמד בעז"ה את דרכי ההנהגה ביצי"מ, דכאמור יצי"מ הוא שורש הגאולה העתידה, והענף ילמד על השורש. הנה גאולת מצרים היתה בכמה שלבים, א. הפסקת השעבוד כמש"כ בגמ' ר"ה (י"א ב') בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, וזהו גילוי שם "אל-שד"י", וגם ט' המכות הראשונות היו עדיין במהלך זה, ששידד הקב"ה את כל מערכות הטבע – שמים וארץ ואויר – לפי רצונו, והתברר היותו כל יכול בתוך מסגרת הטבע, אמנם תכלית הגאולה היא "וידעתם כי אני הויה", ותחילת גילוי זה היה במכת בכורות, כמש"כ ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך ולא שרף, אני הויה" ולא אחר.

ובקריעת ים סוף התברר אמיתת ההנהגה דשם הויה, וכמ"ש חז"ל (הובא בסידור הגר"א ע"פ אשי ישראל בפרשת ציצית) דעל קריעת ים סוף נאמר "בעתיקא תליא", כלומר דעפ"י חוקי ההנהגה הקבועים בעולם בדרכי שרר ועונש, אין אפשרות לבקוע הים, ד"אלו ואלו עובדי עבו"ז", אלא שהתנהג הקב"ה עם עם ישראל בהנהגה העליונה שלמעלה מכל גבולות עולם, ובה הושיע את ישראל, והוא הביור הגמור להנהגת הויה, שאין שום חוק מונע בעדו לעשות כרצונו. הנהגה עליונה זו חלה על עם ישראל, ברגע שביורו את זהותם האמיתית שהם "עבדיו", שע"ז חל שמו ית' עליהם "אני ה' אלקיהם" – ע"ד המהלך ד"על עבדיו יתנחם" בקץ הגלות האחרונה – דשמעו צווי ה' "דבר אל בני ישראל ויסעו", ומסרו נפשם לקפוץ לתוך הים, עד כדי שהיה יוכוח בין השבטים מי יקפוץ לים תחילה [כדאיאת במדרש], נדיבות נפש מוחלטת, זהו בירור מוחלט על היותם מציאות של עבדים להש"ת, וממילא חלה עליהם ההנהגה העליונה "אני ה' אלקיהם", שהושיעם למען שמו, ע"ד המהלך של "אני ה' אלקיהם" בימי גוג ומגוג כנ"ל. וזה הוא גילוי הכבוד המיוחד בקריעת ים סוף כפי שהקדמנו, דהתגלה אמיתת יחודו ית' שהוא כל יכול בלא שום מונע כלל.

דברים אלו מבוארים בקוצר אמרוי הק' של הגר"א ז"ל (אשי ישראל שם) דיעו"ש שמוסיף על מאמר חז"ל הנז' שקריעת ים סוף "בעתיקא

תמצית חלק א' של המאמר: בפסוקי קריעת ים סוף הושם דגש על גילוי כבודו ית' "ואכבדה בפרעה ובכל חילו" (שמות י"ד ד'), וכן לקמן (פסוק י"ז) "ואכבדה בפרעה ובכל חילו וגו'". וצריך להבין מדוע לא הספיקו גילוי עשר המכות לגלות כבודו ית' ? "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', אני ה' אלקיכם", ולמדו מזה חז"ל שיש כאן ב' מהלכי גילוי כבודו. הראשון כפשוטו שיקימו המצוות ויקבלו שכר, והשני הוא, שאם יבעטו ח"ו לומר אין אנו עושים ומקבלים שכר, ע"ז נאמר דבעל כרחכם אני מלככם. היינו שביצי"מ היו שני גילויים אלו, היינו על מנת לקבל שכר ובעל כרחכם אני מלככם. ננסה להבין ענין זה מתוך מהלכי הגאולה העתידה יתבאר מהלכי יצי"מ שכן הגאולה העתידה מושרשת בגאולה הראשונה. במקראות אודות הגאולה מבואר שישנם שני קיצין, בהפרש של ארבעים וחמש שנה ביניהם. מתוך הסבר הדברים יתבאר בס"ד שני שלבי הגאולה ביציאת מצרים. ההנהגה עם האבות היתה בשם "אל-שד"י", שהוא שידוד מערכות הטבע, ובגאולת מצרים היה צריך להתגלות שמו המיוחד שם הויה, שהוא מהוה כל הוה ואין שום מציאות זולתו. ט' המכות הראשונות היו בעצם במהלך של "אל-שד"י", ששידד הקב"ה את כל מערכות הטבע, ובמכת בכורות התחיל הגילוי האמיתי של הויה כמש"כ "ועברתי בארץ מצרים", אני ולא מלאך ולא שרף, אני הויה ולא אחר. וזו היתה תכלית היציאה לגלות אמיתת יחודו במתן תורה כמש"כ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ואכן במ"ת נפתחו כל הרקיעים, וראו את אמיתת יחודו ש"אין עוד מלבדו", והוא כל יכול בהחלט, בלי שום מונע ומעכב כלל. ובה מתבארים שני הקיצין האמורים בדניאל, הראשון הוא הפסק השעבוד וכובד הגלות, מבלי שיתגלה יחודו ית' בעליל, ורק אפשר להכיר מתוך סיבובי המאורעות המופלאים, שהוא ית' משדד את המערכות, להושיע את בניו משעבוד הגלות, והקץ השני הוא גילוי אמיתת יחודו, "ואשרי הממחה ויגיע לימים" אלו. נרחיב בזה יותר דהנה הגמל במגילה מבואר שבסוף הגלות יגיע זמן, שבציבור הכללי תהיה פריקת עול בהיקף נורא, שזוהו תכונתו של "גוג" המתייצב על ה' ועל משיחו, ולכן רבי וחכמי דורות" לא היו משקל נגדי ליתן זכות קיום לעולם, אמנם בכל זאת יתקיים העולם, מפני הנהגת "אני ה' אלקיהם", שכביכול הוא ית' צריך אותנו להביא את יעוד אחרית הימים שיתגלה שמו ית' בעולם. וזה מה שאירע לכלל ישראל בשנות הזעם ת"ש – תש"ה, שהצוררים ימ"ש גזרו כליה ח"ו על שונאיהן של ישראל, ואלפי רבבות נטבחו ונהרגו במיתות משונות רח"ל, ולולי רחמי העצומים לא היה נשאר ח"ו משונאיהן של ישראל שריד פולטי, וזהו משום שבציבור הכללי התפתחה שיטה של "עקירת תורה", לא סתם עבריות, וע"כ לא היה בכח לומדי התורה להעמיד משקל של זכות קיום כנגדו, וכללות הדור הוגדר דור ש"כולו חייב", דעל אף שהיו הרבה גדולי תורה ויראה זיע"א, אבל העולם נידון ע"פ רובו, ומה שנשארו שארית הפלטה, היה ע"י "אני ה' אלקיהם", שמקיים את עם ישראל למען שמו ית'.

ו. יסודות הרמב"ן במהלכי הגאולה העתידה

הרמב"ן (האזינו ל"ב כו') מפרש את הפסוק "כי ידין הויה עמו ועל עבדיו יתנחם", דהנה יש בו לכא' כמה תמיהות, הא' "כי ידין" מורה על מדת הדין, ומאיך נאמר שם "הויה", והב' למה הודגש היותם "עבדיו", ומפרש שם דיגיע זמן שירצה הקב"ה לחדש את הבריאה שנית, ולבנות את קומת האדם מחדש, אחרי כל הקלקולים והירידות שלו, ולא ימצא שום אומה המכירה את השי"ת, דכולם שכחי ה', וכל ידיעותם במציאות הבורא הוא רק באמצעות עם ישראל, ויתנחם השי"ת רק על עם ישראל, שהיו נאמנים לו בכל אורך הגלות בנסינות השמד, ומסרו נפשם על קדושת שמו ית', וביורו שהם עבדי ה' בחפצא, ויבנה שנית את קומת האדם שבהם, ויחיל מלכותו עליהם.

וז"ל הרמב"ן "והנה תהיה כונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו רק מכעיס לפניו, ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת העולם, שיהיה רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו, והיודעים אותו מכל העמים, וזה טעם כי ידין ה' עמו וגו', שיזכור ה' ברחמים כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם "עבדיו", שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבול הצרות והשעבוד" עכ"ל, ומסיים דהוה "צורך גבוה", שכביכול הוא ית' צריך אותנו לעם, והוא יהיה לנו לאלקים עת"ד. הנה מבואר בדבריו הקדושים ג' יסודות, היסוד הא' שיגיע מצב "כי ידין" – שע"פ שורת הדין לא יהא כבר זכות קיום, אמנם תהיה הנהגת "הויה" – ברחמים, היסוד הב' הישועה תהיה מפני היותם "עבדיו" – ועל עבדיו יתנחם", שביורו בעמידתם בנסינות הגלות

תליא, "כמ"ש בעל כרחכם אני מלככם עכ"ל, כלומר דמאחר שנתברר היותם עבדים להשי"ת, ויש בהם נקודת "הכרח" מוחלט של קבלת עומ"ש, ד"בעל כרחם" הוא מלך שלהם, מעתה ההנהגה איתם היא בדרכים עליונים שלא לפי זכויות, דהלא "בעל כרחכם אני מלככם", דיש כאן כביכול "צורך גבוה" להחיל מלכותו ית' על עבדיו, וכמו שהתאונן יהושע (ז' ט') "והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול", דכביכול הוא ית' צריך אותנו לגלות שמו בעולם, וזהו סיבת קיומם. ובמהלך זה שהנהגה היא "למען שמו", נכנע הרע עד הסוף, כי כל כח יניקתו הוא מן המעשים הרעים ח"ו, דזה לעומת זה עשה האלקים, וכנגד מעשה טוב שמניק את מערכת הקדושה, יש

חליפת מכתבים עם המשגיח ר' שלמה וולבה ז"ל

מעשה רע שמניק את מערכת הסט"א רח"ל, אבל בהנהגה דלמען שמו, שהוא למעלה ממערכת "המעשים", אין לו מקום כלל, ונכנע עד הסוף, והוא ציור הדברים שנאמר בסוף מע"ב "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", ואחז"ל "מאד" זה יצה"ר ומלאך המות, דבסיומ הכל, נכנע הרע, ומצטרף אף הוא למערכת הטוב. וענין זה נראה כבר ב"שרשים" – בגאולת מצרים, דיעו' באבן עזרא (בשלח י"ד ד') שמפרש "וידעו מצרים כי אני ה'", דגם המצריים שיטבעו בים, לפני מותם יכירו שאני ה' עיי"ש, ולכא' כיון שהגיעו להכרה זו היו צריכים כבר להתקיים, אמנם פירושו דגילוי אמיתת היחוד הוא הגורם לביטול הרע ודו"ק.

הו"כ ידידי הגדול הרב הגדול בהבנת עמקי התורה"ק מוהר"ר ישראל אליהו וויינטרויב שליט"א

הנני בזה לבקש עזרת כת"ר בהבנת ענין שאני מתלבט בו. בנפש החיים בשער א' פ"ט כ' ז"ל: "ולכן בעת קריעת ים סוף, אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי כו', ר"ל דבדידהו תליא מילתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא, מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עיי"ז התעוררות למעלה, שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם". וקשה לי ע"ז ממה של הגר"א בסד"צ סוף פ"ד בד"ה ויאמר כו' ז"ל: "ולכן לא רצה הקב"ה שהם יתעוררו כי למעלה בע"ק אין תלוי במעשה התחתונים כו' כי מעשה התחתונים ותפלתם אין מגיע רק עד ז"א כידוע" וכו', ולפי שטחיות הבנת נראים הדברים כסותרים לדברי הגר"ח. ירק זאת חשבתי בדברי הגר"ח בנפח"ח שאולי אין כוונתו שהבטחון של ישראל שיעשו אל תוך הים הוא גדר איתערותא דתתאי - אף שכל הפרק הוא עוסק בזה - אלא כוונתו כי כל גילוי אורות צריך כלים לקבל אותם, ומה גם גילוי גדול של ע"ק כמו קריעת ים סוף, וכתב הגר"ח שעי" שירדו אל תוך הים בבטחון מוחלט הוא הוא הכלי שבו יוכלו לקבל את הנס, ואה"נ הנס עצמו כיון שהוא גילוי ע"ק אינו תלוי כלל באתערותא דתתאי. מ"מ כשיש בטחון יש כאן כלי-קיבול, ויצירת הכלי גורם עשיית הנס היינו גילוי האור. אבל הדברים צ"ע ואבקשה מאד את כת"ר להוציאני מהקושיא הזאת, כי כעת הדברים נוגעים לי הן להבנה והן למעשה (כי אחשוב שאולי יש כאן מבוא גדול לבטחון)....

הנני מודה לכת"ר מאד מראש! בברכת חג כשר ושמן מוקירו ומכבודו מאד. שלמה וולבה

תשובת רבינו ז"ל

לכבוד יד"נ וכו' הרב שליט"א

אחדשה"ט, קבלתי מכתבו עכשיו אודות השאלה בדברי הנפה"ח. יש ב' ענינים תמוהים בפרשה זו] באמת הדיוק בגוף המקרא בולט [מהו שנאמר להם] מה תצעק אלי, הלא זמן תפלה הוא בעת צרה, ועוד [יש לתמוה] למה בתשובה חיובית נאמר לו ויסעו, די היה לומר ואתם תחרישון, אם כל המוכון [היה ללמדם] שלא עידן צלוחת היא בעניניא דא. [א.ה. כלומר יש כאן ב' תמיהות. מצד טענה עליהם ומצד ההוראה כדת מה לעשות. מצד הטענה עליהם תמוה מדוע באמת לא יתפסו אומנות אבותינו להתפלל בעת צרה וכלשון הפסוק מה תצעק אלי. ותמיהה נוספת מדוע התשובה היתה לנסוע לתוך הים ולא להחריש מתפילה].

על שני דקדוקים אלו סובבים דברי הספ"ד והנפה"ח, הספ"ד על הראשון והנפה"ח על השני. חז"ל במד"ר עמדו לפרש הדיוק הראשון ויש להם כמה פירושים בענין, אמנם הספ"ד פי' משום דבעתיקא תליא מילתא [א.ה. היינו שהגיעו למצב כזה בו אין צורך בתפילה כי בעתיקא תליא מילתא וכפי שיתבאר ענינו להלן]. ודברי הנפה"ח הם פי' עמש"ש ר' יהושע אומר אמר הקב"ה למשה אין להם לישראל אלא ליסע בלבד, ויסעו, יסיעו רגליהם מן היבשה לים ואתה רואה ניסים שאעשה להם, ע"כ. והנה הקפידיא היתה על כח הדיבור, שכן עיקר הדמות אדם מתבטאת במה שיש בו כח הרוח ממללא [א.ה. כפי שנתבאר כ"פ בגליונות]. ועל מהלכי העתיקא קדישא [א.ה. הכונה להנהגה של הקב"ה הנקראת כך משום ש"נעתקת" מכל דרכי המשפט, ורואה הכל מצד נקודת הקדושה הבלתי נפרדת שבו, נקראת הנהגת היחוד בספרי הרמח"ל] כתיב לא ישב אדם שם, אדם לבר הוא, אדם לא כליל הכא [כדאייתא רפ"ב דספ"ד] [א.ה. היינו שכל דרכי המשפט מיוסדים על דרכי אדם, ולכן נברא האדם בצלם אלקים אבל הנהגה זו אינה כפופה לדרכים אלו לכן כתיב לגביה לא ישב אדם שם], ובעי כאן לאוקיר דיקניה [א.ה. יתבאר יותר להלן].

מה שנמסר להנהגת דמות אדם הוא רק עד ז"א [א.ה. שם של הנהגה הנקראת הנהגת המשפט בספרי הרמח"ל, היינו הנהגה שפועלת עפ"י חוקי התורה שמסר הבורא ית']. כי האדם התחתון הוא בדמות הגילויים שלו. אמנם זהו רק מה שנוגע לנקודת הרוח של קומת האדם שפסגתה היא הרוח ממללא, הקול קול יעקב [א.ה. היינו שפסגת קומת האדם הנקרא "יעקב" שמקביל להנהגת המשפט שהיא ההנהגה הגלויה הוא כח הדבור שבאדם הנקרא "רוח" אבל יש הנהגה שהיא למעלה מכך כפי שממשיך]. אמנם יש [עוד] מעמקים בדמותו [של האדם], וליכא מידי בכל החלל [של הבריאה, היינו דרכי הנהגתו ית'] שלא יתמצה [שלא יהיה דוגמתו] בקומתו [של האדם], וכנגד הדרכים שנקראים יחידו של עולם במהלכי ההשגחה [היינו הנהגת ע"ק הנ"ל] יש לאדם סוד קומת היחידה שלו [א.ה. היינו שיש במבנה הרוחני של האדם ה' בחינות נפש רוח נשמה חיה ויחידה, בכל אחת רמת התפיסה באלקות בהירה יותר כשהשיא הוא ביחידה וז"ש] יחידה ליחדך [א.ה. היינו שכאשר אדם מגיע לתפיסה מצד היחידה שבו אז מקיים "ליחדך"]. והיא [הנהגת היחוד שבאדם שהיא בחינת היחידה] פועלת בדרכים סתומים ונעלמים עד מאד מדרכי הצורה דהרוח ממללא. וגם לה סגולת הנהגה דמדה כנגד מדה [א.ה. היינו אם יפעל האדם עם כח היחידה שבו יזכה מידה כנגד מידה להופעת היחוד בחינת ע"ק] כי כן הוסד שכל גילויי היחידה הכללי של העולמות רק בדרכי ריקום של קו [א.ה. כך מכונה הנהגת הבורא את העולם בצורה מצומצמת כ"קו" דק שיש לו מידה קצובה] שישודו דרכי המדה [א.ה. שהכל נמדד במידה כ"קו" שהוא מורה על מידה מצומצמת, והמידה שבה נמדדת התגובה מלמעלה נקראת מידה כנגד מידה]. והיא מתגלית [א.ה. מחמת שלא תלויה כלל בדרכי המשפט] בסוד הלמעלה מן הטעם ודעת [היינו דרכי ההגיון של משפטי התורה] דוקא, ומסירת הדעת למעלה לגמרי [מצד האדם – היינו בטחון] היא המדה לגלות מלמעלה את היחידו של עולם. מסירת הדעת כאן [על ים סוף] היתה [עיי"ן] הפסקת כח התפלה, לעשות היפך השתדלות אדם. והגם שהניסים תלויים בע"ק [הנהגת היחוד ולא בז"א] שהוא מקום המשפט ויש תפלה על ניסים [א.ה. וקשה א"כ מדוע לא התפללו שיעשה להם נס], מ"מ כאן שאני שהוא לגמרי בע"ק דבעי לאוקיר דיקניה [א.ה. היינו שהיו צריכים לגלות עומק הנהגה זו שהיא למעלה מכל טעם ודעת כפי שנת"ל]. והוא מדה שקריעת ים סוף היתה לידת כנסת ישראל כידוע בד"ח פ' בשלח, והיתה כאן יצירת כח האדם הבוחר, ממילא אין צורת הפעולה ברקע של הבחירה [א.ה. כי כאן נולדה אפשרות הבחירה ע"כ שמקורה למעלה מהבחירה] ורק מהרקע ד"כ לא אדם הוא' בקומה זו. והוא ענין הכניסה לים.

וכאן היא העדיפות למדת הבטחון על כל דרכי האדם כי יש בה [במידת הבטחון] ענין מסוים דכמים הפנים אל הפנים כן וכו'. יעויין בנפה"ח שער ג' פי"ב בהא דר"ח ובדברי הזוה"ק בהקדמה, והמובן דכמו שיש מדה במדה במהלכי המעשה ככה ישנו במהלכי הדעת. וכעדיפות כח הדעת על כח המעשה, ככה היא עדיפות דרכי המדה כנגד מדה של כח הדעת על דרכי המדה כנגד מדה של המעשה. והמידה כנגד מידה של הדעת מושרשת למעלה בסוד עצם המוחין אשר כל התוכן דידיהו הוא רק צינורי גילויי המקור לתוך העולם ועיין היטב בספ"ד דף ט' ע"ג בסוף ההגהה [בדפוס הראשון]. וכאן, בויסעו, בתקיפות הדעת שלהם שהיה בניגוד לכל מהלכי הדעה של האדם דרוח ממללא, אז יעוררו מדה במדה את היחידו של עולם ויתגלה הבעי לאוקיר דיקניה שיסתיים בשירת ה' ימלך לעולם ועד. ההתחלה בא"ז והסיום בוע"ד. וביצירת ה"אתם קרויים אדם" התראה עומק כח האדם כי גם הדרכים דלא אדם הוא' מסורים הם לקומתו....

בידידות ובברכת חג כשר ושמן ישראל אלי' וויינטרויב